

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNDE KALEME ALINMIŞ MÜTERCİMİ BİLİNMEYEN İKİNCİ
KABUS-NÂME TERCÜMESİ ÜZERİNE
ON THE SECOND TRANSLATION OF QABUS-NAMA BY UNKNOWN TRANSLATOR DURING THE
OLD ANATOLIAN TURKISH PERIOD

Fatih Deniz AKYÜZ*

Öz

Kabus-nâme, Keykâvus bin İskender'in milâdî 1082 yılında oğlu Gilân Şah için kaleme aldığı nasihatname-siyasetname türünde Farsça bir kitaptır. Bu kitap, Türk dilinin tarihi devrelerinden Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde altı farklı mütercim tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bunlardan biri, el yazmaları İngiltere-British Museum'da bulunan ve makalemizin konusunu teşkil eden mütercimi bilinmeyen tercümedir. Bu makalede söz konusu tercüme tanıtılacak, çeviri yazıdan bazı örnekler verilecek ve diğer tercümelemlerle bazı karşılaştırmalarda bulunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, *Kabus-nâme*, Çeviri yazı, Nasihat-nâme, Fars edebiyatı.

Abstract

Qabusnama was written by Keykavus bin Iskender for his son Gilan Sah in 1082. It was written as a compendium-manifesto in Persian. This book was translated to Turkish by six different interpreters during the Old Anatolian Turkish period which is one of the historical phases of the Turkish language. One of them is the translation, whose manuscripts are available in the British Museum in England and which constitutes the subject of our article. In this article, this translation is going to be introduced, given some examples from transcription, attempted to comparisons with other translations.

Keywords: Old Anatolian Turkish, *Qabusnama*, Transcription, Compendium, Persian Literature.

1. Giriş

İran'nın kuzeyinde günümüzde Mazenderan ve Gülistan adlarını taşıyan Taberistan ve Cürcân bölgelerinde hüküm süren Ziyârîler, 928 - 1090 yılları arasında, bazen bağımsız bir devlet bazen de Sâmânîler, Gazneli Devleti, Selçuklular gibi bazı devletlere tabi olarak varlığını sürdürmüştür.

Ziyârîlerin kuruluşundan Hasan Sabbâh liderliğindeki Nizârî İsmâillîlerin hanedana son vermesine kadar sekiz emîrin tahta çıktığı bilinmektedir:

1. Merdâvic b. Ziyâr (928 - 935)
2. Veşmgîr b. Ziyâr (935 - 967)
3. Zahîrüddevle Bihistûn (967 - 978)
4. Şemsülmeâlî Kâbûs b. Veşmgîr (978 - 1012)
5. Felekülmeâlî Menûçihir (1012 - 1029)
6. Şerefülmeâlî Enûşîrvân (1029 - 1049 ?)
7. Keykâvus b. İskender (1049 ? - 1087 ?)
8. Gilân Şah (1087 ? - 1090)

Ziyârîler hakkında ulaşılabilen kaynak ve belgelerin sayısı oldukça azdır. Küçük bir devlet olan Ziyârîlerden günümüze birkaç harabe ve Emir Kâbûs b. Veşmgîr'in mezarının bulunduğu Kûmbed-i Kâbûs ile Emîr Unsuru'l-Ma'âlî Keykâvus b. İskender b. Kâbûs b. Veşmgîr'in 1082 yılında nasihatname - siyasetname türünde Farsça kaleme aldığı ve "*Kabus-nâme*" adıyla anılan eseri dışında pek bir şey kalmamıştır.

Keykâvus bin İskender, *Kabus-nâme*'yi oğlu Gilân Şah için kaleme almıştır. Keykâvus bin İskender, eserinde kendisinden sonra devletin başına geçecek olan oğluna sadece siyaset alanında değil, hayatın hemen hemen her alanında bilgi ve öğütler vermiş; hanedanın ve kendisinin başından geçen olayları ve yaşadığı durumları gözlemlerine, izlenimlerine ve büyüklerinden kendisine anlatılanlara dayanarak aktarmıştır.

Orhan Şaik Gökyay; *Enderz-nâme*, *Pend-nâme*, *Nasihat-nâme* gibi adlarla da anılan *Kabus-nâme*'nin ismi konusunda bazı belirsizlikler olduğunu söylemiştir. Şemsülmeâlî Kâbûs b. Veşmgîr'in hanedanda itibarı oldukça yüksekti. Bilge kişiliği ve geniş kültürü ile tanınıyordu. Âlim ve edipleri koruyor, onları

* Bu makale Doç. Dr. Enfel DOĞAN danışmanlığında ortaya konulan "Mütercimi Bilinmeyen İkinci *Kabus-nâme* Tercümesi (44a-90b) (Metin -Dil İncelemesi - Sözlük)" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. fatihdenizakyuz@hotmail.com

sarayında ağırliyordu. Bu sebeplerden ötürü Keykâvus b. İskender'in yazdığı eserini dedesine ithaf etmiş olabileceği ya da müellif Keykâvus'un adından oluşturulan Kâvus-nâme'nin zamanla bozularak *Kabus-nâme'*ye dönüşmüş olabileceği söylenmektedir. (Gökyay, 2007: 7-8)

Günümüzde Fars dili ve edebiyatının seçkin nesirlerinden biri olarak kabul edilen *Kabus-nâme*, müellifin eseri oluşturma amacı ve sebebini anlattığı bir mukaddime ile başlar. Eser, bu mukaddime (ön söz) ile beraber 44 bapтан oluşmaktadır. Bu baplarda siyasetten sosyal hayata, dinden ahlaka, hukuktan eğitime, çeşitli meslek hayatlarından sanata kadar hayatın pek çok alanıyla ilgili konular üzerinde öğütler verilmiştir. Ayrıca tıp, astroloji, hendese gibi ilimlerle ticaret, avcılık, alışveriş, köle alıp satma, çalgıcılık, satranç gibi konularda bilgi verilmiş ve yemek yeme, içki içme, misafir ağırlama, konuşma ve dinleme gibi hususlarla ilgili görgü kuralları anlatılmıştır.

*Kabus-nâme'*de, İslam öncesi nasihat geleneğinin ve Eski Yunan düşünce sisteminin etkisi yoğun olarak görülmektedir. Aristo, Platon, Sokrates gibi filozoflardan ve Eski İran hükümdarlarından yapılan alıntılar, Eski İran tarihinden anlatılan anekdotlar, temeli İslamiyet'ten önceki inanışlara, gelenek ve kültüre dayanan görgü kurallarını anlatan hikmetli sözler ve öğütler; Kuran'dan ayetler, hadisler, İslam büyüklerinin sözleri ile verilmiştir. Bu da *Kabus-nâme'*nin İran nasihat geleneği içinde İslam'a bürünmüş bir şekli olduğunu göstermektedir.¹

Eserini 63 yaşında kaleme alan Keykâvus bin İskender, verdiği öğütleri ve bilgileri somutlaştırmak amacıyla elliye yakın anekdot paylaşmıştır. Bu anekdotlarda hem kendi başından geçen hem akrabalarının anlattığı olaylar yer almaktadır. Ayrıca İran tarihinden de alıntıladığı bazı hikâyelere yer vermiştir. Bunların yanı sıra kendi kaleme aldığı şiirleri ile başka şairlerin şiirlerini aktarmıştır.

Keykâvus bin İskender, oğlu Gilân Şah'ın şahsında tüm okuyuculara ahlakî öğütler ve hayata dair pek çok bilgi vermiştir. Oğlunun sağlıklı gelişmesini, hayatta başarılı olmasını dileyen bu bilge devlet adamının tecrübe ve tavsiyelerini, aklî ve naklî delillerle destekleyerek vecize, hatıra ve nüktelerle süsleyerek anlatması, nasihatnamesinin değerini arttırmış; eserin sade ve sağlam üslûbu da geniş halk kitleleri tarafından beğenilerek okunmasına yardım etmiştir. (Ceyhan, 1997: 45)

Sade ve içten bir dille kaleme alınan *Kabus-nâme*, ilk olarak 1868 yılında Tahran'da Rızâ Kuli Han tarafından neşredilmiş ve daha sonra eserin farklı zamanlarda yirmiye yakın baskısı yapılmıştır. Eser Almanca, Fransızca, Rusça, İngilizce gibi batı dillerine ve Arapçaya, Çağataycaya ve Kazan Tatarcasına çevrilmiştir.

Kabus-nâme, Batı Türkçesinin ilk devresi olan Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde farklı mütercimler tarafından altı kez Türkçeye çevrilmiştir. Bunda Türklerin X. yüzyıldan itibaren eski kültür alanlarından ayrılıp Fars ve Arap kültürünün alanına girmesi ile Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde oldukça fazla görülmeye başlanan tercüme faaliyetlerinin ve Oğuz Türkçesinde temeli atılmaya başlanan nasihat-ahlak edebiyatının etkisi büyüktür. Ayrıca *Kabus-nâme'*nin Türkçeye yapılan birden fazla çevirisi, Türk edebiyatında nasihatname geleneğindeki yeri ve önemini ortaya koymaktadır.

Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde Yapılan Kabus-nâme Çevirileri

1. Mütercimi Bilinmeyen İlk Çeviri: Tam olarak hangi tarihte çevrildiği bilinmese de XIV. yüzyılın ilk yarısında oluşturulduğu tahmin edilen bu çevirinin tıpkıbasımı Eleazar Birnbaum tarafından yapılmıştır. Bu tıpkıbasım üzerinde Aysel Güneş yüksek lisans tezi hazırlamıştır.²

2. Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa Çevirisi: 1361-1387 yılları arasında Germiyanogulları beyi olan Süleyman Şah için yapılmıştır. XIV. yüzyılın ikinci yarısında yapılan tercümenin 1459 yılında istinsah edilen nüshası, bugün Kahire Millî Kütüphanesinde bulunmaktadır. Nüsha, eserdeki birçok fonetik gelişme ve değişmeyi hareketlerle göstermesi bakımından önemlidir. (Doğan, 2011: 22)

3. Akkadioğlu Çevirisi: Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'ın (Süleyman Çelebi, 1377-1411) veziri Hamza Bey için yapılmıştır. Bu çevirinin biri yurt dışında olmak üzere üç nüshası bilinmektedir. (Doğan, 2011: 9)

4. Bedr-i Dilşâd'ın Manzum Çevirisi (Murad-nâme) : Bedr-i Dilşâd tarafından 1427 yılında yapılan manzum bir tercüme olup Sultan II. Murad'a (1421-1451) ithaf edilmiştir. *Kabus-nâme'*nin telifi sayılabilecek kadar değiştirilip geliştirilmiş bir manzum tercümesi ve şerhi olması itibarıyla değer taşıyan bir eserdir (Ceyhan, 1997: 14). *Kabus-nâme* 44 bap iken, Murad-nâme 51 bapтан meydana gelmiştir. Ayrıca Murad-nâme'deki bölümlerin sıralanışı *Kabus-nâme'*ye uymamaktadır. (Ceyhan, 1997: 49)

5. Mercüme Ahmed Çevirisi: Türk edebiyatında en çok bilinen *Kabus-nâme* çevirisidir. Nesir *Kabus-nâme* çevirileri içinde ise en hacimli olanıdır. II. Murad adına yapılmış olan bu çeviri 1431-32'de

¹ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bk.: Nimet Yıldırım (2005). *Fars Öğüt Edebiyatı*, Nüsha 16, s. 51-60.

² Bu konu ve yapılan çalışma hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bk.: Aysel Güneş (2001). *Kâbüsnâme'nin Bilinen İlk Türkçe Çevirisi (Giriş - Metin - Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

tamamlanmıştır. Mütercim, adeta çeviriyi genişleterek kendince kapalı gördüğü yerlerde ek cümlelerle açıklama yapmıştır (Gökyay, 2007: 13). Eserin birçok yazması bulunmaktadır.

6. Mütercimi Bilinmeyen İkinci Çeviri: Çevrildiği yer, tarih ve mütercimi bilinmeyen bu çevirinin tek nüshası İngiltere’de British Museum’da Or. 11281 numarada bulunmaktadır. Bu çevirinin en dikkat çeken yönü mütercimin bazı bapları atlamış olmasıdır. 41 baptan oluşan bu eserin dil özelliklerine bakılarak XIV. - XV. yüzyıllar arasında oluşturulduğu tahmin edilmektedir. Nüsha 89 varaktan oluşmaktadır. Eserin ilk yarısı üzerinde Oğuz Samuk yüksek lisans çalışması yapmıştır.¹ Nüshanın diğer yarısı ise tarafımızca yüksek lisans çalışması olarak ilim âlemine sunulmuştur.²

2. Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi

Yukarıda da belirtildiği gibi *Kabus-nâme*’nin mütercimi bilinmeyen ikinci tercümesinin tek nüshası vardır. 89 varak ve her sayfasında 15 satır olan bu nüsha, British Museum’da Or. 11281 numarada bulunmaktadır. Metnin geneli harekelidir ve genellikle anlaşılır bir yazıyla kaleme alınmıştır. Başlıklar, ayetler, hadisler ve Farsça şiirler farklı tonda yazılarak sayfalarda belirgin hâle getirilmiştir.

Nüshada çevirinin müterciminin kim olduğu belirtilmemiştir. Bununla birlikte çevirinin ne zaman ve nerede yapıldığı da yazılmamıştır. Fakat eser ses, şekil ve cümle özellikleri ile kelime hazinesi bakımından incelendiğinde tipik bir Eski Anadolu Türkçesi Dönemi eseri olduğu anlaşılmaktadır ve söz konusu dönemin XIV. - XV. yüzyılları arasında oluşturulduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca eserin müstensihisi ve istinsah edildiği tarih de nüshada belirtilmemiştir.

Eserin iç kapağında “*Min Kütüb’il-Fakîr Seyyid Hasan el-Hâşimî*” ifadesi yer alır. Bu ibare eserin kimin kütüphanesinde bulunduğu bilgisini vermektedir. (Samuk, 2012: 7)

Daha önce belirtildiği gibi eserin orijinali bir mukaddime ve 44 baptan oluşmaktadır. Fakat bu çeviride mütercim 41 babı eserine almıştır:

- Bâb-ı evvel, Tañrıyı bilmek beyânındadır. (4b)
- İkinci bâb, peygâamberler yaradılışı beyânındadır. (6a)
- Üçüncü bâb, ni‘met issinden sipâs tutmak beyânındadır. (7b)
- Dördüncü bâb, güç yetdükçe tâ‘at artıklığındadır. (9b)
- Bêşinci bâb, ata ana haqqın bilmek erkânındadır. (11b)
- Altıncı bâb, hüner arturmağ-ıla gevher artmağdadur. (13b)
- Yedinci bâb, söz bilmek içinde-dürür. (20a)
- Sekizinci bâb, Nüşirevân-ı ‘Âdil’ üñ öğütlerindedür. (24a)
- Toğuzuncı bâb, kocalık ve yigitlik aḥvâlındadır. (26a)
- Onuncı bâb, kendüzin şaḫınmağda ve yêyesi yemekdedür. (28b)
- On birinci bâb, süci içmek erkânın beyân eder. (29b)
- On ikinci bâb, konuğ olmağ ve konuğ almağ beyânındadır. (31a)
- On üçüncü bâb, kengel ve nerd ve satranc oyunundadır. (33b)
- On dördüncü bâb, ‘ışk-bâzlık resmindedür. (34b)
- On beşinci bâb, kimseyle temettu‘ resmindedür. (37a)
- On altıncı bâb, ḥammâma varmağ resmindedür. (37a)
- On yedinci bâb, nêce yatup nêce turmağ gerek. (37b)
- On sekizinci bâb, av avlamak resminde beyân eder. (39a)
- On toğuzuncı bâb, çevgân oynamağ resmindedür. (39b)
- Yigirminci bâb, şavaş resmi beyânındadır. (40a)
- Yigirmi birinci bâb, mâl devşürmek aḥvâlın bildürür. (41b)
- Yigirmi ikinci bâb, emânet saklamağ resmindedür. (43a)

¹ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bk.: Oğuz Samuk (2012). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (1b - 43b) (Metin - Dil İncelemesi - Sözlük)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

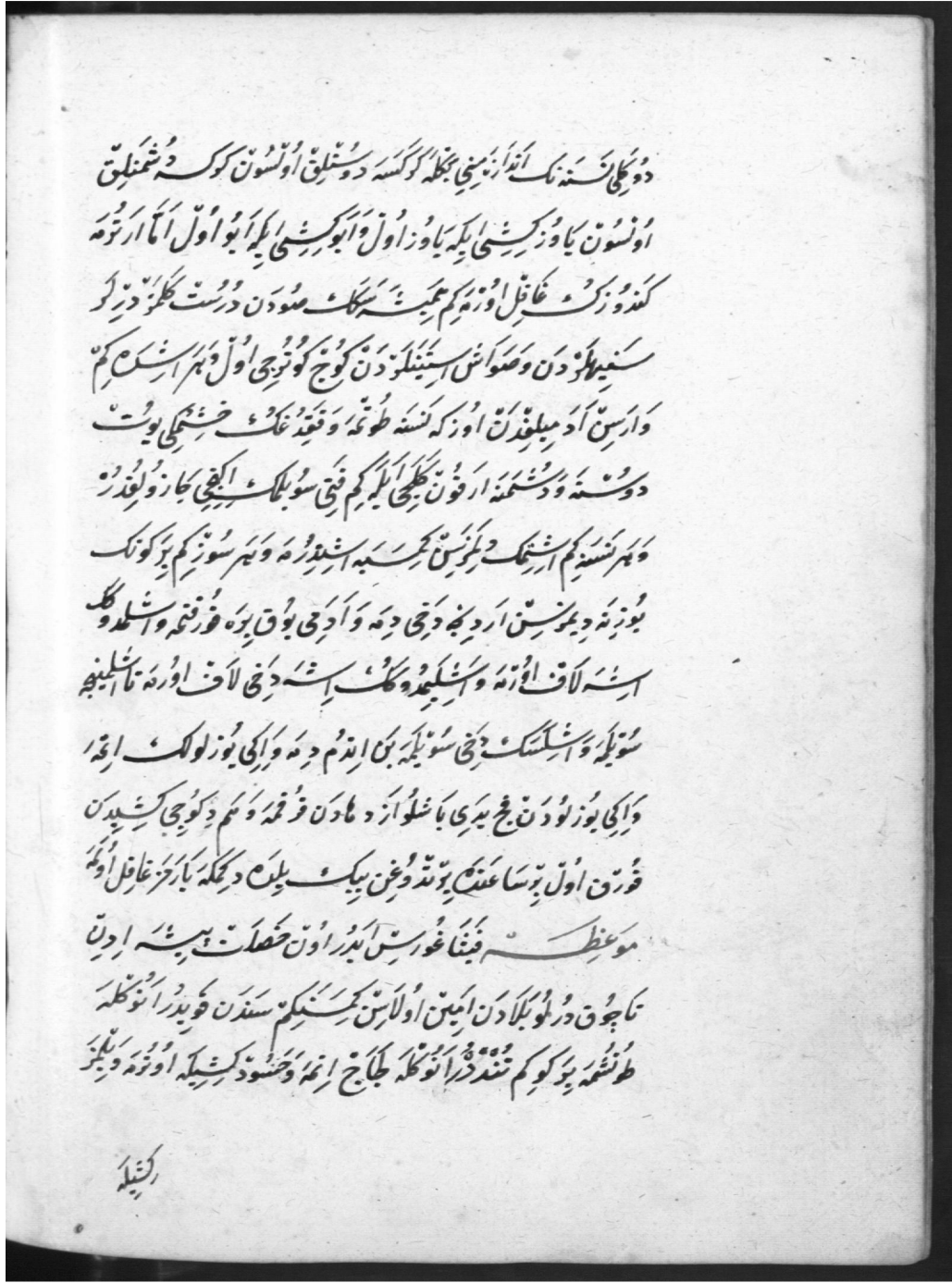
² Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bk.: Fatih Deniz Akyüz (2015). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (44a - 90b) (Metin - Dil İncelemesi - Sözlük)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yigirmi üçüncü bāb, kul karavaş şatun almağdadur. (44a)
- Yigirmi dördüncü bāb, ev ve yer ve milk şatun almağdadur. (47b)
- Yigirmi beşinci bāb, dört ayaklı tavar şatun almağdadur. (48b)
- Yigirmi altıncı bāb, ‘avrat almak resmi beyânındadır. (50b)
- Yigirmi yedinci bāb, oğul kız beslemek resmindedir. (51b)
- Yigirmi sekizinci bāb, dost tutmak resmindedir. (54a)
- Yigirmi toközuncü bāb, düşmenden end î şe étmekdedür. (55a)
- Otuzuncü bāb, ‘afv ve cezā ve hācet istemek ve revādudur. (58a)
- Otuz birinci bāb, ‘ilmü fıkh ve vā‘iz ve kâdı-lıkdadır. (59b)
- Otuz ikinci bāb, ticāret ve bey‘ ve şirā aḥvālındadır. (63b)
- Otuz üçüncü bāb, çalıcılık ri‘āyet etmek erkânında-durur. (67a)
- Otuz dördüncü bāb, pâdişāhuḡ tapusunda ḥāşiye-dār olmağdadur. (68a)
- Otuz beşinci bāb, pâdişāh tapusunda ḥar î f olmağdadur. (70b)
- Otuz altıncü bāb, yazıcılık resmin beyân eder. (71b)
- Otuz yedinci bāb, vez î rlik ve kethüdâlık resmindedir. (75a)
- Otuz sekizinci bāb, kolluk ve sipāhılık resmindedir. (77b)
- Otuz toközuncü bāb pâdişāhlık ve sultān-lıkdadır. (79a)
- Kırkıncü bāb çift-sālârlık ve yer san‘atındadır. (84a)
- Kırk birinci bāb cüvân-merdlik resmi ve erkânındadır. (84b)

Mütercim, eserin orijinalinin 33, 34 ve 35. baplarında yer alan “tıp ilmi”, “astroloji” ve “şairlik” ile ilgili üç babı çevirisine dahil etmemiştir. Tercüme, bu yönüyle Eski Anadolu Türkçesi Dönemi’nde Türkçeye çevrilen diğer Kabus-nâmelerden ayrılır.

Çeviride siyasetname özelliği taşıyan parçalar ve ansiklopedik bilgiler içeren kısımlar oldukça fazla yer alsa da nasihatname türünün özelliği çok daha fazla ağır basmaktadır.

Aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de nüshadan örnekler ve hemen altında bu örneklerin çeviri yazıları verilerek çevirinin hem nasihatname (Tablo-1) hem de siyasetname (Tablo 2) türünün özelliklerini göstermesi amaçlanmıştır.

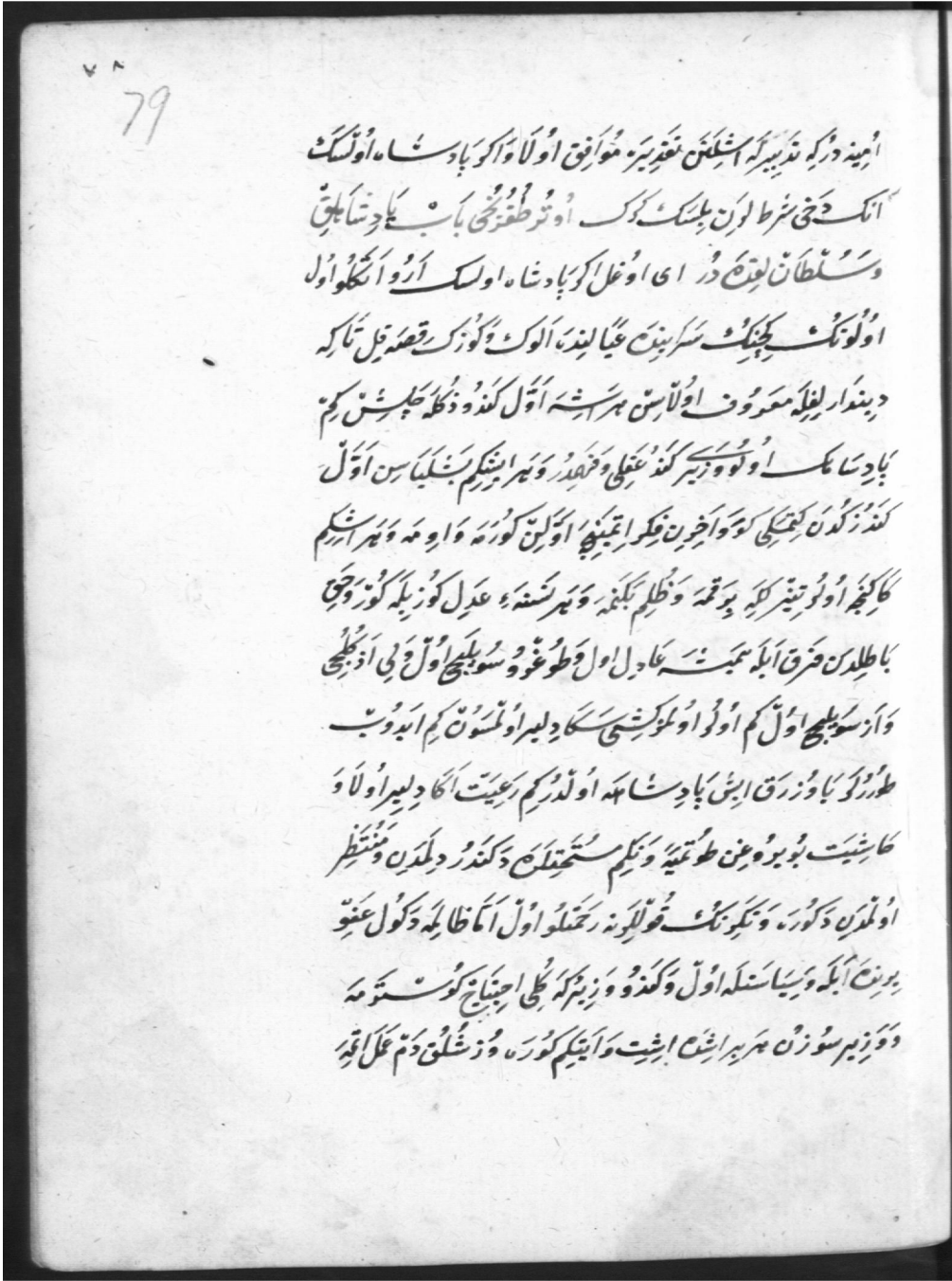
Tablo 1

[57 b] (1) dükeli nesnenüñ endâzesini bekle; gerekse dostlık olsun, gerekse düşmenlik (2) olsun. Yavuz kişi ile yavuz ol ve eyü kişi ile eyü ol; ammâ arturma. (3) Kendüzüñ ğāfil urma kim: “Hem ĩ şe seņek şudan dürüst gelmez.” dērler. (4) Sef ĩ hlerden ve şavaş isteyenlerden güç götürici ol. Ve her işde kim (5) varasın adem ĩ lığdan özge nesne tutma. Ve kaçıduğuñ hışmuñı yut. (6) Dosta ve düşmene arķun kelecı eyle kim çatı söylemek ikinci cāzülükdür.¹ (7) Ve her nesne kim eşitmek dilemezsin, kimseye eşitdürme. Ve her söz kim biregünüñ (8) yüzine dēmezsin ardınca daħı dēme. Ve ādemi yoķ yere ķorķıtma. Ve işlemedüğüñ (9) işe lāf urma ve işleyimedüğüñ işe daħı lāf urma; tā işlemeyince (10) söyleme ve işleseñ daħı söyleme. “Ben ētdüm.” dēme. Ve iki yüzlülük ētme (11) ve iki yüzlüden kaç. Yedi başlu ejdehādan² ķorķma ve hem diñücü kişiden (12) ķorķ. Ol bir sā’atda yırtduğın biñ yılda dikmege yaramaz, ğāfil olma (13)

¹ Yazmada: ز (ze) ile yazılmıştır. Çift hareke: cāzülükdür.

² Yazmada: ezdehā

Mev'ize: Fisağoris eydür: “ On haşlet p î şe edin; (14) tâ çok dürlü belâdan em î n olasın. Kimesne-kim senden kav î dur, anuñla (15) çutuşma; biregü kim tünddür anuñla lecâc étme ve haşüd kişiyile oturma ve bilmez

Tablo 2

[79 a] (1) Üm î zdür ki tedb î rle işlenen taqd î re muvafık ola. Ve eger pâdişâh olsañ (2) anuñ dañı şartların bilsen gerek. **Otuz toközuncı bâb pâdişâhlık** (3) ve **sultân-lıkdadur**. Ey oğul! Eger pâdişâh olsañ aru eteklü ol. (4) Ulunuñ kâçinüñ sarâyında, ‘ayälında elüñ ve gözün çışa kıl, tâ ki (5) d î ndârlık-ıla ma‘rûf olasın. Her işe evvel kendüzünle çalış kim (6) pâdişâhuñ ulu vez î ri kendü ‘aklı ve fehmidür. Ve her iş-kim başlayasın, evvel (7) kendüzün den gitmegi gör. Ve âhîrin fikr étmeyince evvelin görme. Ve évme, ve her işi-kim (8) geñince olur, t î zlige bırakma. Ve zulmı begenme ve her nesnei ‘adıl göz ile gör ve haqqı (9) bâñıldan fark eyle. Hem î şe ‘adıl ol ve toğru söyleyici ol. Vel î az gülüci (10) ve az söyleyici ol kim olur olmaz kişi saña dil î r olmasun kim eydüp- (11) -tūrurlar: “Yavuzrak iş pâdişâha oldur kim ra‘iyyet aña dil î r ola ve (12) haşiyet buyruğın çutmaya.” Ve ne-kim müstañıkkılara degendür dilemedin ve muntazır (13) olmadın degüre. Ve Tañrınuñ kullarına rañmetlü ol, ammâ zâlîme degül. ‘Afvı (14) yerinde eyle ve siyâsetle ol. Ve kendü vez î rüñe küll î ihtiyâc gösterme. (15) Ve vez î r sözün her bir işde eşit ve eyit-kim: “Görevüz.” Şolok dem ‘amel étme.

3. Çeviri Metinleri Arasında Karşılaştırmalar

Bu bölümde Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde ortaya konan *Kabus-nâme* tercümelerinde mütercimlerin bapları ele alış şekilleri, konuya yaklaşımları ve çeviri teknikleri hakkında az da olsa bilgi vermek adına eserin ticaret adabı ve ticaret yapma usüllerinin anlatıldığı "Bezirgânlık" babından bir parça karşılaştırıldı:

Mütercimi Bilinmeyen İlk Çeviri

Ya'n î şol kişiler kim mâlı artmağıcün mağribden maşrıka gezer, bunca belâ, miñnet çeker oğridan, ħarâm î den; sağlıqda, şayrulukda, yağılıkda. İmdi bu tamâm cāhillik olur. Zirâ bir mâliçün gör ne kadar zaħmet qabûl ider; kişiler menfa'at bulsunlar, istedükleri bende bulunsun diyü? İmdi uşbu kadar neseneden ötürü, şol kadar zaħmeti bir kişi qabûl ide kim anuñ 'aqlı, gözleri bağlu ola.

Bāzirgānlık iki dürlüdü: Biri sefer î dür, biri şehrde dururken. İkişi daħı qorquludur. Ol kim sefer î dür; yol qorqısıdur. Ol kim ħazaridür; kesād olmuş tavar olur, qoya qor ya tavar girü kız olur ya olmaz. İllâ bunda ziyān ancak mâldur. Ve ammâ sefer î ziyān mâldur ve başdur. Ve ikisinde daħı gerek kim bāzirgān bahādur ola. Bāzirgān guşşasuz ola. Eger qorqar olursañ muħātaradan yüzüñ kızarur. Ancak birüñ on olmaz ve daħı gerek kim dinüñi bekleyesin ve daħı kendü aşşından ötürü ayruqlaruñ ziyānı istemeyesin. Ve daħı elüñ altındağı kişilerile mu'amele idesin. Eger ulu kişiyile iderseñ, şālih, d î ndār kişilerile it; ādem aldatıcı kişiden gey saqın. (Güneş, 2001: 47-48)

Şeyhoğlu Çevirisi

Ya'n î maqşūd bu sözden oldur kim: Her ki māl arturmağı isterse, maşrıqdan mağribe varur, mağribden maşrıka. Dağ ve daş aşar ve deñiz gezer. Cānın, tenin, mālın helāk yolına qor. Maşrıq ni'metin mağrib qavmına iledür, mağrib ni'metin maşrıq qavmına iltür. Zaħmet çekdüğün ve tavar arurduğün ve yol qorqusın anmaz. Bunun gibi muħātara işleri kimse işlemez, illâ ol kişi ki 'aqlı gözi örtülmüş ola.

Ve bāzirgān-lik iki dürlüdü: Birine mu'amele dērler ve birine müsāfere. Mu'amele muq î mler ēderler. Kāsīd metā'ı alurlar ki kız ola, satarlar. Bu muħātara mâldur. Pes bir dil î r kişi gerek ki qorqmadın assı tama'ına kāsīd ala. Müsāfere ħod dēdüm, uzaq yollar kesmek-dür. İkisine daħı dil î rlik gerek ve toğruluk ve d î ndārlik gerek ki kendü assı-y-ıçun ħalk ziyānın istemeye. Ve mu'amele ol kişiler-ile ēde kim eli altında ola. Eger ulular-ıla ēderse, bir ulu-y-ıla ēde ki anuñ diyāneti ve mürüvveti ola ve aldayıcı kişiden sakına. (Doğan, 2011: 223-224)

Akkadıoğlu Çevirisi

Maqşūd bu sözde oldur ki: Her ki mālum çok olsun dēyü maşrıqdan mağribe sefer ēde, tağlar ve deñizler gezer ve tenin ve mālın qorquya birağa; uğridan ve ħarâm î den ve yırtıcı canavarlardan ve yol qorqusından üşenmeye. Ve ħalāyıkdan ötrü şarqun qumāşın ġarba ērişdürür ve ġarb qumāşın şarq ehline iledür. Nā-çār 'ālemün 'imāretligi anuñla olur. İmdi bu nesne bāzirgānlıkda artuq nesneyle olmaz. Bunun gibi qorquya ol kişi düşer ki 'aqlı gözi dikilmiş ola.

Bāzirgānlık iki dürlüdü: İkişi daħı qorquludur. Biri, mu'amele eylemek-dür ve biri sefer eylemekdür. Mu'amele eylemek muq î m kişi-lerüñdür ki kāsīd olmuş qumaşı artuğa şatam dēyü şatun alurlar. Bu qorqu mālā düşer. L î kin key bahādur ve iraq görici kişi gerek ki aña gönül vēre ki kāsīd olmuş metā'ı artuğa şatam dēyü artuğa şatun ala. Ve müsāfir daħı nēce-ēdüğün dēdük. İkişi daħı gerek ki qorqusuz bahādur ola, kendüye ve mālına. Ve ol bahādurluė-ıla gerek ki mütedeyyin ola ve toğru daħı ola. Kendü aşşısından ötrü biregüye ziyān olduğun isdemeye. Ve aşş tama'ına ħalkun serzenişin ēiştirmeye. Ve mu'amele bir tā'ifeyle eyleye ki kendünün eli altında ola. Ve eger kendüden ulular ile mu'amele eyleye, gerek ki d î ndār ve mürüvvet issi kişiyile ēde. Ve aldayıcı kişilerden şaqına. (68b/17 - 69a/11)

Bedr-i Dilşād Çevirisi

Anuñ-çün her kimse māl arturam

Gelem sağ esen menzilümde duram

Diyüp mağrib î maşrıka gitmese

Bu vehmi taşavvurcuğı itmese

Geçüp berr ü baħrile çok b î şeler

Dağı küh u şahrâda end ĩ şeler
Çeküp baş u mâlin harâm ĩ lere
Ya dâriblere yâhu râm ĩ lere
İletmezdi kendü ayağı-y-ile
Yüze yüz olmazdı yağı-y-ile
Bu-kez halkuñ eksügi bitmez idi
Kažâ vü kader kârın itmez idi
Helâk olur idi erenler kamu
Ne sen kalur idüñ ne hõd ben ne bu
Bunuñ gibi işi şu kimse ider
Ki ‘aklı gözini diküben gider
Ticâret ikidür evet her biri
Be-gâyet sehim-nâk işdür iri
Birisidür anuñ hâzarda olan
İkincisi-y-imiş seferde olan
Seferdekide korğı ma'lümdur
Ki diri gelecegi mevhümdur
Hâzardaki dağı sehim-nâk olur
Ziyân irse gâyetde gam-nâk olur
Hâzardaki korğı hem ĩ n mâledür
Ziyânı o mâl issi bed-haledür
Seferdekinüñ mâle hem başadur
Bilesince var ise yoldaşadur
Evet kanķısını dutarsa kişi
Bahâdur olursa oñarur işi
Ki korķaķ olan aşsı itmez olur
Ziyânsuz düşen yola gitmez olur
Eger korğı çekmese hem ihtiyâţ
İrişmezdi tâcir olana nişâţ
Birisi on olmazdı yatmağ ile
Otuz günde üç aşsı katmağ ile
Yarar tâcire pâk-d ĩ n olduğı
Alup şatmasında em ĩ n olduğı
Revâ görmeye bir dağıya ziyân
Öz aşsısına irmek için ‘iyân
Şu kimse-y-ile alışa şatışa
Ki andan buña menfa‘at katışa
Özinden kiçilerle bazar ide
Gerekmez ki kimseye azâr ide
Saķın senden uluyla ‘aķd eyleme
Egerç ĩ dir ise ki ‘aķd eyle me
Meger kim diyânetlü kimse ola

Müsülmânlığıyla kulaqlar tola

Anuñ gibi ulıyla bāzār kıl

Anuñ 'ışkını göñlüñe yār kıl

Seni aldayıcıdan olğıl irak

Ki iki cihānda ola yüzüñ aq (6918-6943. beyitler) (Ceyhan, 1997: 834-835)

Mercümek Ahmed Çevirisi

Maksut bu sözden budur ki her kişi akçası çok olmak için tamah edip şarkta olan nimeti garba ilete ve garpta olan nimeti şarka ilete, dağda taştta, düzde ve denizde canını ve malını bunca muhatara yerlerde eline ala, yolda uğrudan ve harāmîden ve yırtıcı, adam yiyici hayvan canavardan ve ürkülükten ve yağılıktan hiç kayırmaya. Magrıp halkına şark nimetin yetire ve maşrik halkına garp nimetin yetire, elbette nâçar böyle olmak gerektir. Zira ki âlemin şenliğı bununladır. Pes bu dediğime sebep bezirgānlıktan artuk nesne olmaz. Eyle olsa yolunda bunca hatarlar var idiğın bilirken tamah edip uğrayanın akılsızlığına ve bilüsüz olmayup gözü körlüğüne delil ola. Bakisini dahi buna göre kıyas etmek gerek.

Amma bezirgānlık iki kısımdır. İki türlüdü dahi hatarsız değıldir. Bir kısmı misafir olup assı için elden ele gezmektir. Ve bir kısmı bir yerde oturup muamele kılmaktır. Şöyle ki bir yerde mukim ola ve kāsit olmuş davarı ala, saklıya ki revayış olıcak artuk bahaya satam diye. Bu dahi muhataradır, velî malına muhataradır. Eyle olsa key ciğerdar yürekli kişi gerektir ki geçmez kumaş ala, vaktinde satam, assı edem diye ki sonra ziyandan kayırmaya.

Geldik müsafir bezirgānın hod muhatarası ne idiğın evvel malûm ettimdi. Geldik imdi iki yönden dahi bezirgān gerek dilir ola, korkak olmaya, başın ve malın kayırmaya. Zira korkaklığından eğerçi ki ziyan etmeye, assı dahi etmez. Niteki ulular demişlerdir: Korkak bezirgān ne assı eder ne ziyan.

Münasip Türkî şiir:

Tacir ki mal ve baş ele ala, revan ola

Korkaklık etse assısı cümle ziyan ola

Korkak ne assı ve ne ziyan ede dediler

Hâşâ sözünde anların kim yalan ola

Geldik bezirgānın dirliğıne: Gerektir ki gayet dindar ola ve doğru ola, yalancı olmaya. Ve kendi assısı için bireğünün ziyanın istemeye. Ve kimse ile alış veriş ve muamele ederse kendüden aşağı kavimle ede. Ve eğer kendüden büyük kimse ile ederse ululuğına göre dindarlığı ola ve mürüvveti ola. Ve key sakın türlü türlü mekr ile âdem aldayanlardan. (Gökyay, 2007: 163-164)

Mütercimi Bilinmeyen İkinci Çeviri

Maşsüd bu sözden oldur kim: Bāzirgān bir aqça arturmağ-ıçun şarkdan garba ve garbdan şarka varur. Şark kavımına garb metâ'ın ve garb kavımına şark metâ'ın iledürler ve cihānı ābādān tutarlar. İmdi bu ol kişinüñ işidür kim ' aqıl gözün diküpdür ve hırş u tama' çerāğın yandurupdur.

Ve bu bāzirgānlık iki dürlüdü: Birisi mu'āmeledür ve birisi müsāferet-dür. Mu'āmele muq ĩ m-lerüñdür kim kāsîd ve geçmez metâ'ı artuq getüre, dēyü tama' eyler. Bu nev'üñ [muḥātarası] mālدادur. Dil ĩ r kişi gerek kim geçmez tavarı koyup ala. Müsāferet ḥatarın ḥod geçen bāblarda zıkr êtdüm. Pes bāzirgān gerek kim bu iki dürlüde dağı dil ĩ r ola, mālına ve tenine kıya ve em ĩ n ve toğru söyleyici ola, tama'ından ötürü ayruqlaruñ ziyānın istemeye. Ve mu'āmele bireğü ile éde kim kendüden aşağı ola. Vegern ĩ kendüden yukaru ile éderse bireğü ile éde kim d ĩ ni ve mürüvveti ola. Ve aldayıcı kişiden şağına. (63b/6 - 64a/2)

4. Metnin Söz Varlığı Üzerine Notlar

Metnin söz varlığı incelenirken Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü'nde olmayan bazı sözcük ve ifadeleri tespit ettik:

dartma / tartma: Ölçülü, orantılı.

Ve *qara qaşlu* ve *dartma* yüzlü ola. (44b/13)

Ayası ve gögsi ve yağrını gēñ ola ve boynu yoğun ve başı degirmi ola ve yüzi *dartma* ve gözi *qara* ola. (45a/13)

da'v î le-: Dava etmek.

Qāđı haşma "Otur." dēdi, kızıl *da'v î leyene* eyitdi. (62/14)

Alıntı kelimenin Türkçe yapım eki olarak Türkçeleştiği görülmüştür.

döyegen: Dayanıklı.

Şovuqda ve ıssıda şabırlu ve *döyegen* olur. (49a/11)

Kelimenin kökü "döy-" Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü'nde bulunmaktadır.

erliklü: Yiğit, kahraman.

Bunun gibi kıl bahādur ola ve *erliklü* ola. (45a/13)

gēce qarılış: Fahişe, hayat kadını.

Ve 'Alev î ile ve dānişmend ile ve oğlan ile ve *gēce qarılış* ile ve qāđı vek î lleri ile ve şehir müft î leri ile ve hādimler ile, sen sen ol, mu'āmele etmeyesin. (65b/10)

ırılmaq: Şarkı söylenmek.

Bilgil kim her faşılta ne ır *ırılmaq* gerek. (67b/12)

toymak: Kaçmak, uzaklaşmak.

Veger zātında sāhāvet yoğ-ısa, bār î 'āl î himmetüñ olsun tā hālk senden *toymasunlar*. (82a/01)

Bu kelime metnimizin dışında Ferhengnâme-i Sâdî Tercümesi'nde geçmektedir.

yapıt-: Sarkıtmak.

At kim görk ola, 'alāmeti oldur kim atlar kişneyicek ol kişnemez, kulağın *yapıdur*. (49b/07)

5. Metnin İmlasıyla İlgili Bazı Hususlar

1. İmla düzensizliğine örnekler: *yavuz* 55a/14 ~ *yavuz* 56b/11, *ağaç* 62b/9 ~ *ağaç*

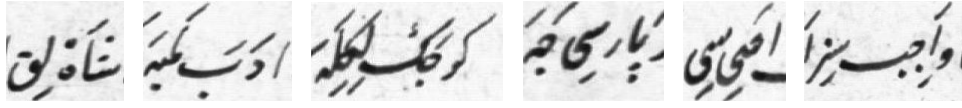
 , *şüci* 58a/2 ~ *süci* 68a/8, *şavaş* 83b/10 ~ *savaş* , *koñşı*
48a/7 ~ *koñşı* 48a/5 vb.

2. /ç/ sesinin hem "cim" hem de "çim" ile karşılanması: Metinde /ç/ sesi hem "cim" hem de

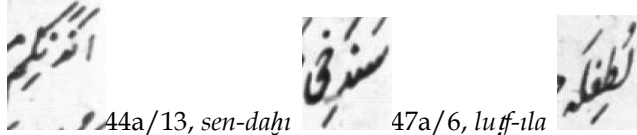
"çim" ile karşılanmıştır: *çirkin* 46a/2, *çok* 70b/11, *şaçlu* 45b/10, *ağca* 63b/7, *ağaç*
 62b/7 ~ *cirkin* 53b/5, *coğ* 46b/6, *şaçlu* 44b/12, *ağca* 52b/3, *ağaç* gibi.

Biz bu ayrımı göstermek amacıyla "cim" ile yazılan /ç/ harfini "ç" ile değil, üstü işaretli /ç/ harfi (ç̣) ile gösterdik: *çirkin*, *çoğ*, *şaçlu*, *ağca*, *ağaç* gibi.

3. Yazılışı ayrı olan ekler: Metinde ekleri, kelime kökü ve gövdelerinden veya kelimenin ek almış şekliyle ayrı yazma tutumu sıkça görülmektedir: *bilmek-dür* 44a/11, *edeb-süz* 45b/7, *şâh-lık* 51b/6, *öğrettiler* 51b/13, *edeb-lemeye* 52b/6, *eyit-gil* 62a/15, *gêrçêk-likle* 63b/1, *gerek-dür* 71b/12, *Pârs ĩ-ce* 72a/6, *rüsvây-lıkdur* 75a/8, *aşş-sı* 75b/4, *vâcib-siz* 80a/8 vb.

4. Bitişik yazılan kelimeler: Metinde, dönemin imla özelliğine uygun olarak birbirinden ayrı yazılması gereken bazı kelimeler ile *dahu*, *kim*, *ile* gibi bazı edatlar kendilerinden önceki kelimelere

bitiştirilerek yazılmıştır: *andan-kim* 44a/13, *sen-dahu* 47a/6, *luğ-ıla* 59a/7 vb.

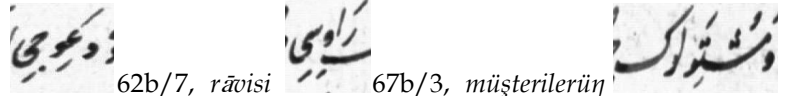
5. Arapça-Farsça kelime ve şekillerin yazılış özellikleri:

a. Güzel he'nin düşmesi: *sermâyeden* 47b/13, *şadağalar* 52a/11, *endâzeyle*

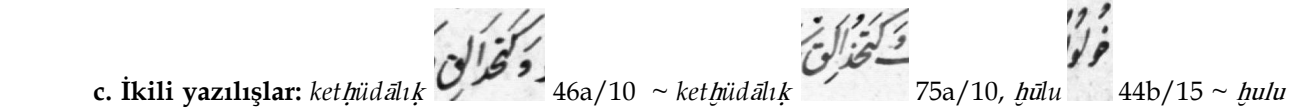
69a/12, *hal ĩ feden* 73a/4.

b. Uzun i'nin kısalması: *da 'vici* 62b/7, *râvisi* 67b/3, *müşterilerün*

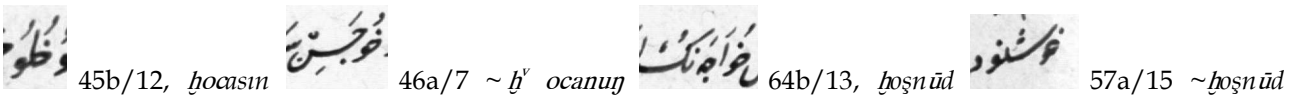

84b/1, *likin* 86a/7.

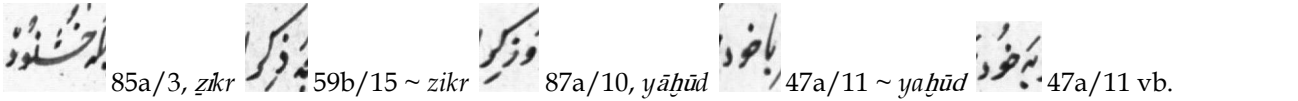
c. İkili yazılışlar: *ket hüdâlık* 46a/10 ~ *ket hüdâlık* 75a/10, *hulu* 44b/15 ~ *hulu*

45b/12, *hocasın* 46a/7 ~ *h' ocanuğ* 64b/13, *hoşnüd* 57a/15 ~ *hoşnüd*

85a/3, *zıkr* 59b/15 ~ *zıkr* 87a/10, *yâhüd* 47a/11 ~ *yâhüd* 47a/11 vb.

6. Metnin Ses Bilgisiyle İlgili Bazı Hususlar

1. i/e değişmesi

Metinde, diğer Eski Anadolu Türkçesi Dönemi eserlerinde olduğu gibi Türkçe kelimelerdeki e/i seslerinin değişimi bakımından kesinlik göstermez. Bugün e şeklinde söylenen bazı kelimeler metinde i'li kullanılmıştır: *dê-*, *dêoşür-*, *êdin-*, *êl*, *êlçi*, *êrte*, *êt-*, *êy*, *gêç*, *sêz-*, *vêresiye*, *yêrin-* vb. Metinde bazı kelimelerde e ünlüsü Eski Türkçede olduğu gibi devam etmektedir: *eyü*, *eyülik* gibi.

Metinde aynı kelimenin hem e'li hem i'li şekillerinin bulunduğu pek çok örnek tespit edilmiştir:

bêlümden 62a/10 ~ *bellü* 44b/13, *bêş* 70a/1 ~ *beş* 70b/6, *yêgrek* 46a/5 ~ *yegrek* 75a/14, *gêrçêklikle* 63b/1 ~ *gerçêk* 77b/3, *êrişür* 78b/7 ~ *erişdi* 56a/7, *gêce* 65b/10 ~ *gece* 78a/6, *yêg* 84a/12 ~ *yegdür* 84a/6, *yêre*

84a/10 ~ yer 84a/5, g^ęye 87b/4 ~ geymeye 87b/13, d^{en}ilmişd^{ur} 69b/10 ~ denilmeyesi 48b/1, y^{en}dek 67b/6 ~ yendek 67b/2, y^{ed}inci 75a/10 ~ yedinci 51b/3, v^{er}mes^{un} 79b/12 ~ vermeyince 78b/1, d^{ey}ü 86b/14 ~ deyü 72b/7, g^ę 84a/15 ~ g^{en}ince 79a/8, y^{em}eyesin 75a/15 ~ yed^ugince 84a/8, y^ęji 54a/14 ~ yeji 48b/6 vb.

2. Uyumsuz ek örnekleri

Metinde bulunan Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe ek aldıkları zaman kalınlık-incelik uyumuna tabi olmuşlardır. Bunu kelimelerden hemen sonra gelen kalın sıradan yapım eklerine göre belirledik:

ta^kşırlık 47b/1, ř^{ab}ırlık 47b/15, g^{af}ıllık 48a/1, ř^{ai}rlık 59b/13, v^{ai}zlık 60a/3, t^{ab}ıblıkda 60a/6, 'acızlık 61a/13, mu^tıblık 68a/3, h^{ay}ınlık 70a/3, z^{ar}ılık 73a/3, comardlık 81b/14, adamılık 86a/12, s^{uf}ılık 86a/14, mu^kbullıg^{un} 86a/15.

Ancak bazı örneklerde kalın sıradaki köklere ince sıradan eklerin getirildiği görölmüştür:

d^uşmenliği 55b/8, mu^hteşemliğ-ıla 55b/12, d^uşmenlik 56b/14, b i ç^{ar}elıkdan 56b/15, adem i lıgdan 57b/5, d^uny^{ai}lik 60a/2, h^{ar} i flıg^a 70b/4, ferr^{as}lik 80a/4 vb.

3. Ünlü türemesi

Metinde hem Türkçe hem de alıntı kelimelerde ünlü türemesinin örneklerine rastlanmaktadır:

azıraq 47a/13, 'akıl 47b/15, fa^hır 56a/1, azacuk 60a/11, şuğul 60a/11, fıkh 60b/8, h^uküm 63a/6, 'ilim 63a/13, özür 73a/4, h^aşm 78b/5, 'adıl 79a/8, rahim 80a/2, to^hum 84a/10 vb.

4. Düzlük - yuvarlaklık uyumu (küçük ünlü uyumu) örnekleri: Düzlük - yuvarlaklık uyumu, diğer Eski Anadolu Türkçesi Dönemi eserlerinde olduğu gibi bizim metnimizde de oldukça yayıftır.

Metinde aynı kelime ve eklerin düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olduğu ve olmadığı şeklinde ikili kullanımlara rastladığımız örnekler aşağıda sıralanmıştır:

aru^k 45a/5 ~ arı^k 79b/7
bunlarsuz 71a/1 ~ bunlarsız 78b/10
deg^urdi 56b/2 ~ degirse^g 89a/2
d^urişme 78a/14 ~ d^urüş 72a/2
eyl^uk 59a/1 ~ eyligid^{ur} 66b/12
g^ozi^ge 47a/8 ~ g^ozü^ge 80a/7
g^umiş 78b/12 ~ g^umüşden 78b/9
şarişdurmak 60a/8 ~ şarişdiru^p 61b/2
şayuraydı 59a/14 ~ şayırmasun 74a/12
şonşı 48a/8 ~ şonşuğda 82a/8
şor^kıtma 57b/8 ~ şor^kutma 58a/6
şullıg^{ın} 59a/9 ~ şulluğın 72b/5
şullu^kçılaruğa 80a/2 ~ şullu^kçuğa 47b/4
o^kıdı 74a/1 ~ o^kuya 90a/5
ö^gdin 55b/14 ~ ö^gdün 77a/5
sem^uz 67a/13 ~ semiz 45a/5
şadum 56b/9 ~ şadım 56b/8
şanu^k 63a/10 ~ şanı^k 61b/7
ucına 73b/15 ~ ucuna 73b/14
ü^çinci 81b/9 ~ ü^çünci 44a/12
yavuzluğından 55b/1 ~ yavuzluğı 55b/2

5. t > d değişmesi: Metinde kelime başında t'yi devam ettirme veya d'ye dönüştirme bakımından karışık bir durum kendini göstermektedir.

a. t ünsüzünün korunduğu kelimeler: t^oğru 45a/1, t^{am}ar 45b/12, t^{am} 48b/3, t^okuzuncı 55a/13, t^{olu} 68a/6, t^uđ 66b/2, t^{ay}u 80b/12 vb.

b. d değişmesine uğrayan kelimeler: d^ürlü 45b/12, d^ükeli 57a/10, diri 68b/13, da^k- 80b/10, dı^ğ- 81b/10, dayaza 82a/12 vb.

c. **İkili durum gösteren kelimeler:** *tudağ* 44b/3 ~ *dudağ* 46b/10, *doğ-* 50a/11 ~ *doğ-* 50a/12, *tuşra* 56b/7 ~ *daşra* 73b/6, *ulu tut-* 77a/6 ~ *ulu dut-* 77b/8.

6. **Ünsüz Benzeşmesi:** Dönemin özelliğine uygun olarak metinde ünsüz benzeşmesi mevcut değildir. Birkaç örnekte *te* ile biten kelimelere “görülen geçmiş zaman eki” (-*dl*) gelince ünsüz benzeşmesi gerçekleşmiştir:

eyittiler 85b/9, *eyitti* 85b/9, *eşittüm* 86b/10.

7. **ğ > h değişmesi:** *yoğsul* 55a/6, *yoğsa* 62b/10, *uyğu* 81a/7.

8. **g > v değişmesi:** *şovuğ* 49a/11, 61a/2, 65b/6, *şovu-* 61a/4.

9. **Ek fiilin düşmesine örnekler:** *çoğdı* 75a/2, *degülmiss* 73a/15, *neydügin* 76b/12.

Sonuç

Kabus-nâme, Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde 6 farklı mütercim tarafından Türkçeye çevrilmiş ve bu çeviriler ara ara gözden geçirilmiştir. Bu durum onun Türk edebiyatındaki yerini ve önemini göstermektedir. Bu tercümelemin her biri farklı yıllarda tercüme edildiği için ve bire bir tercüme yolu ile değil de mütercimlerin süzgeçlerinden geçirilip bazı yerlerde eseri genişletmelerinden dolayı kendilerine has dil özellikleri, üslupları, bazı içerik farklılıkları vardır ve dil malzemelerinde ayrımlar bulunmaktadır. Hemen hemen bütün bu çeviriler üzerinde araştırma ve incelemeler yapılmış ve söz konusu çeviriler Türkoloji âlemine sunulmuştur.

Mütercimi Bilinmeyen İkinci *Kabus-nâme* Tercümesi diğer *Kabus-nâme* tercümeleminde içerisinde -manzum olarak tercüme edilen ve adeta yeni bir telif olan *Bedr-i Dilşâd* tercümesini saymazsak -Akkadioğlu, Şeyhoğlu Sadrüddin ve Mercüme Ahmed tercümeleminde göre daha sade ve kısadır. Söz konusu tercümeleminde yer yer görülen ayrıntılı ve geniş anlatım bu tercümede her zaman görülmez. Yine bu tercümeleminde görülen Farsça şairler, Mütercimi Bilinmeyen İkinci *Kabus-nâme* Tercümesi'de oldukça az karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu tercümeleminde yer yer görülen Türkçe şairler, Mütercimi Bilinmeyen İkinci *Kabus-nâme* Tercümesi'nde hiç yer almaz.

KAYNAKÇA

- ADALIOĞLU, Hasan Hüseyin (2009). “Siyâsetnâme”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, s. 304-306.
- AKYÜZ, Fatih Deniz (2015). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (44a - 90b) (Metin - Dil İncelemesi - Sözlük)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BIRNBAUM, Eleazar (1977). “The Lifemanship Manual: The Earliest Turkish Version of the Kâbüsnâme?”, *Journal of Turkish Studies*, 1, Harvard University, s. 1-64.
- BULUÇ, Sadettin (1969). “Eski Anadolu Türkçesiyle Bir Kabus-nâme Çevirisi”, *TDAY-Belleten*, s. 195-200.
- CEYHAN, Adem (1997). *Bedr-i Dilşâd'ın Murad-namesi*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- DOĞAN, Enfel (2011). “Emir Süleyman Dönemi Şairlerinden Akkadioğlu'nun Kâbüsnâme Tercümesi ve Nüshaları Üzerine”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 8, Sy. 1, s. 7-24
- DOĞAN, Enfel (2011). *Şeyhoğlu Sadrüddin'in Kabus-nâme Tercümesi (Metin - Sözlük - Dizin - Notlar - Tıpkıbasım)*, İstanbul: Mavi Yayıncılık.
- DOĞAN, Enfel (2011). “Eski Anadolu Türkçesinde Yapılan Kabus-nâme Çevirileri Üzerine”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XLIII, s. 36-55.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2007). *Keykâvus, Kabusnâme, Çev.: Mercüme Ahmed*, İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- GÜNER, Ahmet (2001). “Kâbüs b. Veşmgir”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, s. 43-44.
- GÜNEŞ, Aysel (2001). *Kâbüsnâme'nin Bilinen İlk Türkçe Çevirisi (Giriş - Metin - Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- İNALCIK, Halil (2006). “Klasik Edebiyat Menşei: İrani Gelenek, Saray İşret Meclisleri ve Musâhib şairler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I-4, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 221-283.
- KORKMAZ, Zeynep (1966). “Kâbüs-nâme ve Marzuban-nâme Çevirileri Kimindir?”, *TDAY-Belleten*, Ankara 1967, s. 267-278.
- KURTULUŞ, Rıza (1993). “Cürcân”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, s. 131-132.
- KURTULUŞ, Rıza (2002). “Keykâvus b. İskender”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, s. 357
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1964). “Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız”, *TDAY-Belleten*, 1963, s. 89-115.
- MERÇİL, Erdoğan (2013). “Ziyârilir”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 44, s. 498-499.
- ÖZKAN, Mustafa (2009). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Genişletilmiş 3. bs.*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- PALA, İskender (2006). “Nasihât-nâme”, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, s. 409-410.
- PLESSNER, Martin (1952). “Keykâvus, Kaykâ'üs b. İskandar b. Kâbüs b. Vaşmgir 'Unsur al-Maâli', *İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Milli Eğitim Basımevi, s. 630-631.
- SAMUK, Oğuz (2012). *Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-nâme Tercümesi (1b - 43b) (Metin - Dil İncelemesi - Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIRIM, Nimet (2005). “Fars Öğüt Edebiyatı”, *Nüşa* 16, s. 51-72.